

egyikbe a nagyfektin élyű tanácsos úr lakik, a másikban a törvénytelen nagyanyától származó gyerekek és unokák. A gyerekek, unokák anyja sem éppen feldhthetetlen életű a kisvárosi polgárok erkölcesi szerint. A tanácsos úr unokaöccsének, Feladlak úrnak és magának a tanácsos úrnak az életében is összefonódik a két család. A tanácsoské a kisváros minden elismerése, tisztelése. Feladlak úr, aki még iskoláskorában kapta ezt a nevet spiclikedéseiért, belegazolt a szomszédház egyik unokájának, Kuvik nagyságának az életébe, kétszer is és mind a kétszer önkénteszi azt. A tanácsos úr Kuvik nagysám apjának halálát okozza közvetlenül: otthagya megfagyni házának kapujában. De a tanácsos úr családjának öszi is meghánytorogtak a bűnben: a nagyapa orgazdaságból szerezte vagytonát s a nagy lakást, amivel a tisztelétét kívívta, veje pedig sikkasztott.

A másik ház a kapitalizmus korának jellemző sorsait mutatja be. A nagyamamát, aki kártyavetőnő volt és urak szeretője. Kuvik nagysám, az unoka először Jedér életű énekesnő volt, majd méltóságosasszony, végül pedig a kisvárosi képmutatók által erkölcsileg megbélyegzett nő. Az ő sorsát kétszer is eldöntötte Feladlak úr, ő tezte először magáévá, hogy majd a kapitalizmus emberrnyomorító sodrában „énekesnő” váljék belőle. Itt vív ki magának „pozíciót”, méltóságosasszony lesz, de ismét életébe gázol Feladlak úr, akivel szemben mindig gyöngye volt, szeretője lesz, a méltóságos úr elválk tőle, a kisváros megbélyegzi. Megvetés és megbélyegzés az ő és családjának osztályrésze, holott magukban véve nem is rosszak, senkinek sem ártanak, halált nem idéznek elő, csak éppen nem képmutatók, hanem nyiltszívűek. Eppen ezt nem bocsátja még a hipokrita társadalom. Ellenben tiszteli és megbecsüli a képmutató, tekintélyes tanácsos úrékat, akik önmagukban véve rosszak.

A regény pompás társadalomrajz, kitűnően bemutatja a kapitalista kisváros romlottóságát, az emberek törtetését és kétszínűségét. A regény végig izgalmas és az érdeklődést fenntartó olvasmány. Főleg az utolsó rész lendíti fel az írást, látjuk kezdetűl fogva, hogy hova jutott el Feladlak úr és Kuvik nagysám a könyöklésben, még is érdeklődünk aziránt, hogy miképpen érték ezt el. Ennek bemutatásakor

keresztmetszeteit kapunk az egész kapitalista társadalomról.

B. T.

PALOTAI BORIS: TÜZHELY. (Athe-naeum)

Ez a novelláskötet felöleli az íróú egész pályáját. Találunk a kötetben 1935-ből is és 1949-ből is írásokat. Így természetesen írói fejlődését kellene bemutatnia. Ez a témát illetően szépen meg is mutatkozik. Többé kevésbbé egészen a felszabadulásig még a polgári világot ábrázolja, a polgári írók kitaposott ösvényein. Ennek a rétegnek az ábrázolása ányulik olykor 1945-re is. (Pl. „Vasárnapi látogatás”) Azután az íróú a „ma” felé fordul, rövid, villanásnyi képet ad egy tanoncotthon vasárnapi délutánjáról és a munkáscsaládok életében bekövetkezett változásról. A különböző időkben, így első olvasásra nehéz írói technikájának, eszközeinek és hangjának fejlődését nyomon követni. A felszabadulás előtti novellákban egy hangulatot üt meg, azt variálja: írásai gyakran a víz felszínén csillogó olajat idézik az olvasó eszébe, amelyet az író ujjaival megzavar, de azután a hullámok elűnnek. Sokszor a hőökröl csak hangulati jellemzést ad, alakjai elmosódnak. Egyes témákhoz többször hozzányúl, néha még ugyanarról az oldalról szemléli és szemlélteti másodsorú is. A felszabadulás utáni novellákon látjuk, hogy anyagában nem mozog biztosan. Kitaposott út nincs még az íróú előtt, önálló útra nem mer vállalkozni. Néha átcsen régebbi novelláiból egy-egy hangulatot, egy-egy villanást. Újabb novellái közül azok a legsikerültebbek, amelyekben áthoz egy ilyen hangulati rezdülést, melyek előtt már feltört utat talált. Legnagyobb hiányossága újkeletű írásainak, hogy sokkal egyszerűbben és sémaszerűbben ábrázolja az életet, mint amilyen az a valóságban, vagy mint ahogyan ábrázolta régebben, az egyes embereknek valamilyen értelmű elhatározása, mellyel a szocializmus építését segítik elő, ha még viszonylag kis körben és mértékben is, túlegyszerű. Az élet ennél összetettebb és sokrétűbb.

Vitathatatlan, hogy Palotai Boris novelláskötete értéket jelent, ha még nem is a kivívott és megszerzett eredmények, de inkább a kísérlet szempontjából. Remélhető, hogy legközelebbi novelláskötetéről az utóbbit mondhatjuk el.

BÉCSI TAMÁS